

Vývoj pobytových sociálních služeb pro seniory v Klatovech a okolí od roku 1918 do současnosti

Hana Přerostová

ANOTACE

Tento článek vychází z bakalářské práce, která má za úkol přiblížit vývoj pobytových sociálních služeb pro seniory jak po stránce vývoje právní úpravy, tak z pohledu historického společensko-historického vývoje v regionu až po samotný přehled jednotlivých pobytových služeb pro seniory v Klatovech v historickém kontextu. Následující text je zaměřen pouze na přehled vývoje právní úpravy, věnující se poskytování sociálních služeb seniorům a historický exkurz do jednotlivých pobytových sociálních služeb pro seniory v Klatovech tak, jak jej zaznamenaly dobové archiválie.

ABSTRACT

This text is based on the bachelor thesis „The Development of Residential Care of Senior Citizens in Klatovy and Surrounding Area from 1918 till Recent Days“. Acquaints readers with chapters of work dealing with development of legislation concerning social services for senior citizens in the Czech Republic from 1918 until the present time and a list of institutions, which provided or provide short term residential services for seniory citizens on the territory of the town Klatovy its nearest surrounding from 1918.

ÚVOD

Tak jako má každá oblast lidského konání svůj vývoj, má svůj vývoj i péče o seniory. Každá doba s sebou přináší nové nároky, jiné možnosti a jinou filosofii. Zaměříme-li se na období po vzniku Československa v roce 1918, zjistíme, že primárně byla péče o seniory v kompetenci rodin. Samozřejmostí bylo v rodinách vícegenerační soužití, kdy každý člen domácnosti měl své nezastupitelné místo. Nebylo ničím výjimečným, že rodiče předávali svým dětem majetek a zároveň si přesně definovali, jaká péče jim má být v budoucnu poskytována. Tzv. „Smlouva postupní“ zpravidla obsahovala popis bydlení, výši a rozsah poskytovaných naturálií a služeb, které musí obdarovaní dárcům zajistit. Teprve v případě, kdy nemohla zabezpečit péči rodina, nastoupila péče státu (obce) či soukromoprávní subjekty (zpravidla církve).

V 50tých letech 20. století se začal rozvíjet institucionální model péče. Soukromoprávní subjekty zcela zmizely. Ústavy sociální péče poskytovaly převážně ošetřovatelskou péči, o umístění rozhodovali pracovníci obecních úřadů. Model tradiční vícegenerační rodiny byl na ústupu.

Situace se změnila až s transformací sociálních služeb po roce 1989. Opět se do hry dostal soukromoprávní sektor — neziskové organizace, občanská sdružení, církve apod. S účinností nového zákona o sociálních službách byly posílena práva uživatelů těchto služeb, byly stanoveny standardy kvality sociálních služeb a postup kontroly jejich dodržování. Znovu se projevuje snaha o větší zapojení rodiny do péče o seniory. Poskytováním příspěvku na péči je dána jeho uživateli možnost rozhodnout, jakým

způsobem si péči o vlastní osobu zajistit. Zároveň se rozšiřuje nabídka terénních sociálních služeb, které pomáhají seniorům zůstat co nejdéle v jejich domácím prostředí.

PRÁVNÍ ÚPRAVA SOCIÁLNÍCH SLUŽEB OD ROKU 1918 DO ROKU 1956

Nově vzniklý Československý stát do svého právního řádu zákonem č. 11/1918 Sb. recipoval prováděcí zákony Rakouska-Uherska č. 105/1862 ř.z., o domovském právu a chudinský zákon č. 59/1868 ř.z. Domovské právo je definováno jako právo na pobyt v obci a nárok na zaopatření chudinské. Toto právo příslušelo každému československému státnímu občanu. Bylo jej možné nabýt narozením, legitimací nemanželského dítěte, provdáním se, dosažením veřejného úřadu, nebo výslovným přijetím do svazku obecního ze strany příslušné obce, a to dobrovolným, nebo nuceným. Nucené přijetí do svazku obecního se týkalo případů, kdy se dotyčný zdržoval nepřetržitě a dobrovolně v obci a nespadal do veřejného chudinství (Matoušek 2011, s. 21).

Přijetím chudinského zákona č. 59 ze dne 3. prosince 1868 byla dovršena snaha o prosazení zásady, že veřejná chudinská péče je připoutána k domovské obci a úzce spjata s domovským právem. Tímto zákonem byla definitivně chudinská správa prohlášena za část veřejné správy (Tomeš 2001, s. 43). Chudinská péče podle tohoto zákona byla v našich zemích poskytována až jako krajní řešení situace tehdy, když chudý nebyl podpořen z jiných zdrojů. Primární zajištění chudého mělo být zabezpečeno rodinou, dále z jiných systémů veřejného zabezpečení a v neposlední řadě bylo možné zabezpečení ze strany spolků, fondů a jiných soukromoprávních subjektů. Pokud člověk nemohl být dostatečně zaopatřen z těchto zdrojů, vznikla povinnost správních orgánů (obce, okresu, země) poskytnout potřebnému chudinskou péči. Z tohoto vyplývá, že odpovědnost jednotlivých zainteresovaných subjektů stála až za odpovědností rodiny. Chudinský zákon rozdělval chudinské podporování na pravidelné, přechodné a podporování naturáliemi. O způsobu a výši chudinského zaopatření rozhodovaly obce. Kromě finanční podpory zahrnoval chudinský zákon i možnost poskytnutí sociálních služeb, především ústavních. Obec měla právo (na základě §12 chudinského zákona) umístit do veřejného či soukromého ústavu takového chudého, jehož pobyt v obci je „druhému nebezpečný“. Za poskytnutou chudinskou péči měla obec právo po „obdarovaném“ požadovat úhradu, pokud měl nějaké jmění, nebo jej nabyt. Do nákladů se započítávala nutná výživa a zaopatření v nemoci. Jestliže se jednalo o umístění chudého do ústavu jiné obce, požadovala tato uhrazení nákladů obce domovské (Matoušek 2011, s. 23–4).

V době tzv. první republiky je v souvislosti s nejčastější formou sociální služby — ústavní péčí — rozlišováno veřejné chudinství od chudinství soukromého, kterým se zabývaly zejména dobročinné spolky a humanitární organizace. Těžištěm tehdejší dobrovolné péče bylo budování, provozování a financování ústavů — obecně považovaných za nejúčinnější prostředky sociální péče. Tato činnost byla podporována i v rámci legislativy. § 29 chudinského zákona ukládal obcím, aby podněcovaly zřizování pomocných a bratrských pokladen a dobrovolných bratrských ústavů (Matoušek 2011, s. 25).

Nově vzniklá Československá republika musela reagovat na důsledky I. světové války, stejně jako okolní státy, intenzivním rozvojem sociální péče. Vzniklo Minister-

stvo sociální péče, nové zákony, které daly právní bázi veřejné sociální péči. Sociální pojištění zajistilo zaměstnancům materiální podporu pro případ nemoci, stáří, invalidity. Stát zřizoval ve spolupráci se soukromými spolky síť institucí, o kterých předpokládal, že se budou vzájemně doplňovat. Obecní samospráva se dělila na jednotlivé obce a jejich orgány — obecní zastupitelstvo, obecní radu a starostu. V chudinské péči měla obecní samospráva samostatnou působnost. Dohled nad ní zajišťovala státní správa. Na úrovni okresů a zemí platil kombinovaný systém územní samosprávy a státní správy. „Samospráva byla složena z okresních zastupitelstev a výborů, zemských výborů a zastupitelstev se samostatnou působností v humanitních, zdravotních, sociálních, kulturních a hospodářských zájmech okresů, příp. zemí. Mezi tyto zájmy patřilo i zřizování a podpora ústavů, podniků a zařízení pro duševní a tělesný rozvoj obyvatel s důrazem na postupné zlepšování bytových, zdravotních a sociálních poměrů (Kodymová 2007, s. 121).

Oblast sociální péče byla protknuta spoluprací jednotlivých ministerstev. Ministerstvo sociální péče spolupracovalo s Ministerstvem vnitra („chudinské“ záležitosti), Ministerstvem veřejných prací (hornická péče), Ministerstvem spravedlnosti (sociální otázky z oboru justiční správy), Ministerstvem zdravotnictví a tělesné výchovy (obor zdravotní a sociálně-hygienický), Ministerstvem zemědělství (péče o zemědělce), Ministerstvem obchodu (agenda péče o živnostníky) a Ministerstvem zahraničních věcí (spoluúčast na všech otázkách dotýkajících se mezinárodních zájmů). Na sociálních aktivitách se dále podílely i odborné úřady a ústavy (např. úřad pro péči o válečné poškozence/ ústavy pro péči o mládež a jiné osoby ochrany potřebné/ živnostenské inspektoráty/ ústřední sociální, nemocenská a úrazová pojišťovna/ všeobecný a náhradní penzijní ústav/ různá zájmová sdružení a stavovské organizace/ péče dobrovolná s charitativní činností/ sociální ústav/ léčebný fond veřejných zaměstnanců/ orgány zájmové samosprávy/ úřady (zprostředkovatelný) práce/ orgány bezpečnostní správy aj.). Oblast sociálních opatření garantovaná státem (veřejnoprávní) byla tvořena: řízenou distribucí potravin s nízkými cenami, péčí o válečné poškozence, péčí o nezaměstnané, ochranou žen, dětí a mladistvých, veřejnou chudinskou péčí, péčí o mládež. *Soukromoprávní oblast* (negarantovaná státem) se dělila o sociální činnost s oblastí veřejnoprávní (viz výše), ale některé úseky spočívaly výhradně na iniciativě nestátních poskytovatelů péče. Zejména v oblastech péče o ženy a mládež (např. ochrana matek a dětí, ochrana ženských zájmů, volnočasové aktivity dětí a mládeže, podpora studentů a chudé školní mládeže, péče hygienická a zdravotní — především činnost Českého červeného kříže apod.) (Kodymová 2012, s. 121–123).

PŘÁVNÍ ÚPRAVA SOCIÁLNÍCH SLUŽEB OD ROKU 1956 DO ROKU 1989

Nová jednotná právní úprava sociálního zabezpečení v Československé republice byla zákonodárci schválena až zákonem č. 55 Sb. o sociálním zabezpečení ze dne 30. listopadu 1956. Tomuto zákonu předcházela zákon č. 174/1948 Sb., o zrušení domovského práva. Zrušené domovské právo bylo nahrazeno institutem státního občanství. Tímto zákonem tak přešla starost o znevýhodněné z obcí na stát a jeho orgány (Matoušek 2011, s. 27).

Účel zákona č. 55/1956 Sb. reaguje na Ústavu 9. května 1948, ve které bylo zaručeno všem občanům právo na zaopatření ve stáří, při nezpůsobilosti k práci a při ne-

možnosti obživy. „Toto právo bylo občanům zajištěno národním pojištěním. Jeho součástí bylo též důchodové zabezpečení zaměstnanců. Rozvoj našeho národního hospodářství a jeho úspěchy umožňují přebudovat důchodové zabezpečení zaměstnanců a přičlenit k němu sociální péči o všechny občany, kteří ji potřebují. Účelem takto vytvořeného sociálního zabezpečení je přispět v souladu s rozvojem výrobních sil ještě více k zvýšení hmotné i kulturní úrovně pracujících, k výstavbě socialismu v našem státě, kde dávky a služby sociálního zabezpečení poskytuje stát. Zaměstnanci neplatí na jejich úhradu zvláštní příspěvky“ (§ 1 zákona č. 55/1956 Sb., s. 139).

Podle § 50 tohoto zákona: „Stát pomáhá osobám, jež potřebují jeho pomoci, zejména osobám se změněnou pracovní schopností, dětem a občanům starým nebo těžce poškozeným na zdraví ke zlepšení jejich hmotných poměrů a k rozvoji jejich kulturního života poskytováním služeb nebo dávek, a to radou, pracovním umisťováním, ústavním zaopatřením a doplňkovou péčí“ (§ 50 zákona č. 55/1956 Sb., s. 150).

§ 61 zákona č. 55/1956 Sb. vymezuje druhy ústavů, ve kterých se poskytuje ústavní sociální péče. Jedná se o ústavy pro staré osoby, ústavy pro osoby s trvalými tělesnými nebo smyslovými vadami, jejichž ošetřování ve zdravotnickém zařízení není nutné, ústavy pro osoby, jež pro trvale upravené chorobné stavy nepotřebují léčebné péče ve zdravotnickém zařízení, avšak potřebují ústavní zaopatření (§ 61 zákona č. 55/1956 Sb., s. 152).

Zřizovatelem a provozovatelem těchto ústavů byly podle výše citovaného zákona výkonné orgány národních výborů, dobrovolné organizace, církve a náboženské společnosti a jednotná zemědělská družstva. Dozor nad těmito ústavami sociální péče náležel státnímu úřadu sociálního zabezpečení prostřednictvím výkonných orgánů národních výborů (§ 62 zákona č. 55/1956 Sb., s. 153). Osoby, umístěné v těchto ústavách, přispívaly na úhradu nákladů podle svých hospodářských poměrů (§ 63 zákona č. 55/1956 Sb., s. 153).

V roce 1964 byl zákon č. 55/1956 Sb. o sociálním zabezpečení zrušen a nahrazen zákonem se stejným názvem — zákonem č. 101/1964 Sb. ze dne 4. června 1964. Přinesl několik novinek. Nově byl zaveden pojem „občané, kteří potřebují zvláštní pomoc“, tedy takoví, kteří se přechodně ocitli nebo žijí v mimořádně obtížných životních poměrech. Byla rozšířena péče o občany těžce poškozené na zdraví tím, že umožnil těmto občanům účast na společném stravování, poskytování pečovatelské služby a pomůcek k odstranění, zmírnění, nebo překonání následků jejich poškození, popřípadě peněžité příspěvků na jejich opatření (Matoušek 2011, s. 28).

Tento zákon dále kladl důraz na zabezpečení rodinných příslušníků vlastní rodinou. „Služby sociálního zabezpečení se poskytují občanům, kteří potřebují pomoc společnosti k překonání nepříznivých životních poměrů. Nově vytvořené socialistické společenské vztahy vyžadují, aby si občané a v rodině zejména děti a rodiče vzájemně pomáhali. Národní výbory působí soustavnou výchovou občanů k tomu, aby pomáhaly spoluobčanům starým a těžce poškozeným na zdraví a aby se upevňovaly rodinné vztahy, zejména aby se děti podílely na dalším zvyšování životní úrovně svých rodičů a pečovaly o ně, jestliže takovou péči potřebují“ (§ 66 odst. 1, 2 zákona č. 101/1964 Sb. 1964, s. 569).

Výše citovaný zákon upravoval péči o staré občany v § 78. Kromě služeb, které usnadňovaly život ve stáří a umožňovaly uspokojování zvláštních potřeb odůvodněných stářím, nabízel důchodcům účast na společném stravování a poskytování pečovatelské služby v bytech. Ubytování, zaopatření a kulturní péči a jiné služby

nabízely ústavy sociální péče pro staré občany — domovy důchodců (§ 78 zákona č. 101/1964 Sb. 1964, částka 44, s. 571).

Národní výbor mohl požadovat od příjemce služby plnou, nebo částečnou úhradu nákladů za poskytnuté služby podle hospodářských poměrů příjemce. Pokud příjemce nemohl uhradit náklady na službu, mohl národní výbor požadovat úhradu postupně od manžela, dětí nebo rodičů příjemce služby, kteří měli vůči této osobě vyživovací povinnost. Nedošlo-li k dohodě, rozhodoval soud na návrh národního výboru (§ 80 odst. 1, 2 zákona č. 101/1964 Sb. 1964, s. 571) (§ 80 odst. 1, 2 zákona č. 101/1964 Sb. 1964, s. 571).

Rídící a kontrolní pravomoci v oblasti sociální péče byly svěřeny Státnímu úřadu sociálního zabezpečení. V jeho čele byl předseda jmenovaný vládou. Vlastní činnost na úseku sociální péče prováděly národní výbory (Matoušek 2011, s. 29).

Zákon č. 101/1964 Sb. byl zrušen a nahrazen zákonem č. 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení ze dne 12. listopadu 1975. Čtvrtá část tohoto zákona upravovala sociální péči. § 80 odst. 4 rozděloval sociální péči na služby a dávky. Jednalo se celkem o 10 služeb, a to: 1) výchovná a poradenská péče v oblasti rodinné a sociální, 2) sociálně-právní ochrana, 3) péče o občany se změněnou pracovní schopností, 4) pečovatelská služba, 5) stravování důchodců, 6) péče v účelových zařízeních, 7) výhody pro některé skupiny tělesně postižených občanů, 8) kulturní a rekreační péče pro důchodce, 9) ústavní a sociální péče včetně zařízení pro denní a týdenní pobyt, 10) bezúročné půjčky. Dávky tento zákon určoval dvě — věcnou pomoc a peněžité příspěvky jednorázové nebo pravidelně se opakující (§ 80 odst. 4 zákona č. 121/1975 Sb. 1975, s. 650).

Péčí o staré občany se zabýval díl pátý. § 95 upravuje rozsah poskytování sociálních péče starým občanům obdobně jako předchozí právní úprava v § 78 (viz výše). Navíc zde byl připojen odst. 3, který do péče o staré občany zapojuje také bývalé zaměstnavatele těchto osob. „Organizace umožňují důchodcům — bývalým svým pracovníkům (členům výrobních družstev a členům jednotných zemědělských družstev), kteří „odešli do důchodu“, účast na kulturních, společenských, rekreačních a jiných akcích organizace, jakož i na závodním stravování, pokud je organizace poskytuje svým pracovníkům (členům)“ (§ 95 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. 1975, s. 653).

Výše uvedené služby a dávky sociální péče se poskytovaly pouze občanům s trvalým pobytem na území Československa, nenáležely za dobu, po které se příjemce dávky zdržoval v cizině. Náklady na dávky a služby hradil stát, přičemž za službu sociální péče mohl národní výbor požadovat od příjemce služby plnou nebo částečnou úhradu. V případě, že příjemce služby nemohl hradit úhradu za služby sociální péče, platila stejná pravidla jako v zákoně předchozím (§ 80 odst. 2 zákona č. 101/1964 Sb.). Národní výbor mohl požadovat úhradu služeb postupně od manžela (manželky), dětí nebo rodičů. Pokud by nedošlo k dohodě, mohl rozhodnout soud o povinnosti těchto osob hradit náklady za služby na návrh národního výboru. Oproti předchozí právní úpravě § 102 odst. 2 zákona č. 121/1975 Sb. stanoví, že národní výbor mohl od vymáhání úhrady upustit. Břímě zřizování, organizování a provozování služeb sociální péče leželo na národních výborech, přičemž kontrolní činnost vykonával Státní úřad sociálního zabezpečení (Zákon č. 121/1975 Sb., 1975, s. 654).

Zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení ze dne 16. 6. 1988 je právním předpisem, který ruší a nahrazuje zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon přinesl „novinku“ v oblasti výplaty důchodů, a to:

zvýšení důchodu pro bezmocnost. Jednalo se prakticky o předchůdce dnešního příspěvku na péči. Zvýšení důchodu pro bezmocnost se poskytovalo důchodcům, kteří potřebovali ošetření a obsluhu jinou osobou (§ 70 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb. 1988, s. 599).

Sociální péči starým občanům zajišťoval stát, prostřednictvím národních výborů formou dávek a služeb. Ze služeb se jednalo především o pečovatelskou službu, možnost účasti na veřejném stravování, o kluby důchodců, zařízení pro denní pobyt a o ústavy sociální péče, která byla poskytována formou celoročního, týdenního, denního nebo přechodného pobytu. Dávky tento zákon rozlišoval na peněžité a věcné. Úhrada nákladů za služby sociální péče se řídila obdobnými pravidly, jako v předešlé právní úpravě (Zákon č. 100/1988 Sb. 1988, s. 601).

V období před rokem 1989 byly české sociální služby poskytovány v souladu s centrálně řízeným socialistickým státem. Převažoval institucionální model péče, zcela zásadně chyběl občanský a neziskový sektor. Rovněž kompetence poskytovatelů nebyly zřejmě vytyčené, neexistoval systém rozvoje a dovedností pracovníků v sociálních službách. Ústavní model péče vytvářel z klientů svých služeb neurčité kategorie svěřenců, opatrovanců, ubytovaných či osob, o které je třeba pečovat. Život v pobytových zařízeních v jednotlivých charakteristikách nebyl ani zdaleka srovnatelný s životem vrstevníků v jejich domácím prostředí (Čámský 2011, s. 11–12).

PRÁVNÍ ÚPRAVA SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PO ROCE 1989

Již v roce 1990 byl připraven program postupu sociálních reforem v tzv. Scénáři sociální reformy. Změnou v oblasti poskytování sociálních služeb byl nárůst počtu nestátních neziskových organizací. Ve velmi krátkém čase tak vznikalo velké množství poskytovatelů těchto služeb, většinou formou občanského sdružení. Dalším subjektem, který začal poskytovat sociální služby — především domovy důchodců, azylové domy pro bezdomovce a pro matky s dětmi, hospice — byly církve. Oproti občanským sdružením měly církve výhodu ve výrazné materiální i metodické pomoci ze zahraničí (Matoušek 2011, s. 31).

Ihned po roce 1989 v souvislosti s demokratizací společnosti započala rovněž transformace pobytových sociálních služeb, která se zpočátku potýkala s velkými překážkami. Management zařízení se často soustřeďoval spíše na kvalitu ubytování, nikoli na kvalitu služeb. Zároveň bylo velmi složité upustit od paternalistického pojetí poskytování služby a přistoupit na model partnerský. Tomuto procesu nenapomáhal ani nízký podíl uživatelů služeb na rozhodování (Čámský 2011, s. 12).

Novému zákonu o sociálních službách předcházelo množství vyhlášek a prováděcích předpisů, které navazovaly na předcházející právní úpravu. *Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb.*, kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky o sociálním zabezpečení upravuje mj. poskytování dávek a služeb sociální péče. Ve vztahu k poskytování péče starým občanům se jednalo o tyto služby a dávky: mimořádné výhody pro těžce zdravotně postižené občany — podle druhu a stupně postižení, kterou upravovala příloha č. 3 této vyhlášky, se občanům poskytovaly mimořádné výhody I., II. nebo III. stupně. Jednorázové peněžité a věcné dávky — zdravotně postiženým

občanům a starým občanům (sociálně potřebným) na úhradu mimořádných nákladů. Různé druhy příspěvků: jednorázové příspěvky na opatření zvláštních pomůcek, na úpravu bytu, na zakoupení, celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla, na provoz motorového vozidla, na individuální dopravu, na rekreaci a lázeňskou péči, na topnou naftu a zakoupení topných těles, na zřízení, změnu a provoz telefonní účastnické stanice, na zvýšené životní náklady, na úhradu za užívání bezbariérového bytu a garáže, úplně nebo prakticky nevidomým občanům, na společné stravování. Pečovatelskou službu, ústavy sociální péče (domovy důchodců, domovy-penziony pro důchodce), kluby důchodců, samostatné jídelny s vlastní kuchyní pro důchodce a zařízení pečovatelské služby pro staré a těžce zdravotně postižené občany (Vyhláška MPSV ČR č.182/1991 Sb. 1991, částka 37).

Dávky a služby poskytovaly obce, organizace a občané. Úhrady za tyto služby upravovala tzv. „úhradová“ vyhláška MPSV č.82/1993 Sb., o úhradách za pobyt v zařízeních sociální péče. Zahrnovala mj. maximální limity úhrad za ubytování, stravu a nezbytnou péči v ústavech sociální péče a dalších služeb poskytovaných za úhradu. Zároveň ustanovila institut tzv. „kapesného“, tedy částky minimálního zůstatku příjmů občana umístěného v ústavu s celoročním pobytem. V případě, že obyvatel takového ústavu neměl příjem alespoň ve výši 30 % částky životního minima, byl mu ústav povinen vyplácet kapesné do výše této částky (Vyhláška MPSV ČR č.82/1993 Sb., částka 23).

Rozvoj sociálních služeb v 90. letech 20. století blokovala dlouhodobá příprava nového zákona o sociálních službách. Práce na tomto zákoně trvala více než 10 let a v platnost vešel 1. 1. 2007 jako zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Cílem tohoto zákona je zabezpečení sociální péče všem osobám, které ji nezbytně potřebují a náprava právních vztahů mezi státem, poskytovateli sociálních služeb a zejména jejich uživateli. Přestože byl sociální systém před rokem 1989 poměrně dobře pracován, zcela zásadně nebyla respektována lidská práva a důstojnost uživatelů. To nový zákon napravuje. Paternalisticko-direktivní přístup je nahrazen vztahem, založeným na rovnoprávnosti, dobrovolnosti a individuálním přístupu. Poskytování služeb je postaveno na smluvním základě.

Novinkami v tomto zákoně, jsou instituty, které mají naplnit cíle této právní úpravy. Jsou to: příspěvek na péči, registrace poskytovatele sociálních služeb, fyzické osoby jako poskyvatelé sociálních služeb, smlouva o poskytování sociálních služeb, standardy kvality sociálních služeb, inspekce poskytování sociálních služeb (Čámský 2011, s. 17).

Zákon č.108/2006 Sb. přináší novou kategorizaci sociálních služeb, inspirovanou německou právní úpravou. Rozdělit tak můžeme sociální služby na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Podle formy poskytované služby se jedná o služby pobytové, ambulantní, terénní (Koldinská 2011, s. 43-44).

Poskytovatelem sociálních služeb na základě tohoto zákona může být poskytovatel, který je registrován v tzv. *Registru poskytovatelů sociálních služeb*. Sociální péči mohou poskytovat organizace i fyzické osoby. Je-li fyzická osoba osobou blízkou a poskytováním sociálních služeb se nezabývá podnikatelským způsobem, tato povinnost se na ni nevztahuje. Registrace sociální služby zajišťuje, že bude služba poskytována v požadovaném rozsahu a kvalitě. Registračním orgánem jsou krajské úřady, v některých případech MPSV (Čámský 2011, s. 21)

Kontrolu nad poskytovanými službami vykonávají tzv. *inspekce poskytování sociálních služeb*. Tuto kontrolu vykonává registrující orgán, ve většině případů krajský úřad. Jeho úkolem je zjistit, zda poskytovatel plní podmínky stanovené v registraci, a zjistit, jaká je kvalita poskytovaných služeb. Ta je zjišťována na základě dodržování standardů kvality sociálních služeb, které upravuje prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb. Negativní výsledek inspekce může znamenat i zrušení registrace (Čámský 2011, s. 21).

Příloha č. 2 vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, přesně definuje *standardy kvality poskytovaných sociálních služeb*. Jedná se o soubor kritérií, které garantují úroveň kvality poskytovaných služeb v personální a provozní oblasti a v oblasti vztahů mezi poskytovateli a uživateli. Vyhláška definuje celkem 15 standardů: Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb, ochrana práv osob, jednání se zájemcem o sociální službu, smlouva o poskytování sociální služby, individuální plánování průběhu sociální služby, dokumentace o poskytování sociální služby, stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby, návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje, personální a organizační zajištění sociální služby, profesní rozvoj zaměstnanců, místní a časová dostupnost poskytované sociální služby, informovanost o poskytované sociální službě, prostředí a podmínky, nouzové a havarijní situace a zvyšování kvality sociální služby (Příloha č. 2 vyhlášky č. 505/2006 Sb. 2006, částka 164).

Dalším institutem, který se objevil v současném zákoně o sociálních službách, je institut *příspěvku na péči*. Jedná se o peněžitou částku ze státního rozpočtu, která je vyplácena přímo oprávněnému příjemci. Příspěvek je vyplácen osobám, které jsou závislé na pomoci jiné fyzické osoby za účelem zajištění potřebné péče. V předchozí právní úpravě se jednalo o tzv. zvýšení důchodu pro bezmocnost, které bylo vypláceno ve třech stupních Českou správou sociálního zabezpečení současně s výplatou důchodu. Příspěvek na péči v současné podobě je vyplácen prostřednictvím Úřadů práce ve čtyřech stupních, podle stupně závislosti zjištěné sociálním šetřením a lékařským posudkem. Osobám závislým na péči jiné osoby tak byla dána jedinečná možnost rozhodnout, jakým způsobem si tuto péči zajistí. Zda zvolí alternativu domácí péče, formu terénní sociální služby ve svém domácím prostředí, nebo se rozhodne o péči v pobytovém zařízení sociálních služeb. Zavedení příspěvku na péči mělo i další pozitivní dopad — vznik nových poskytovatelů sociálních služeb (Čámský 2011, s. 21).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách také upravuje financování sociálních služeb. Nejdůležitějším zdrojem příjmů pro poskytovatele sociálních služeb by měly být dotace ze státního rozpočtu, prostřednictvím rozpočtu kraje. O tyto dotace poskytovatel žádá u krajského úřadu, který žádost předkládá dále MPSV v souladu se zpracovaným střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb. Tato koncepce financování předpokládá zrovnoprávnění poskytovatelů sociálních služeb, jak veřejných, tak nestátních. Ze státního rozpočtu mohou být poskytnuty i tzv. „úcelové dotace“, zejména na činnosti rozvojové povahy nebo v případě mimořádných situací. Dalším zdrojem financování sociálních služeb jsou samotné úhrady od klientů těchto služeb prostřednictvím úhrady za péči (ve výši přiznaného příspěvku na péči), ubytování, stravu a fakultativní služby. Dalším zdrojem financování, zejména u pobytových sociálních služeb, jsou příjmy od zdravotních pojišťoven za poskytnutou zdravotní péči z veřejného zdravotního pojištění (Koldinská 2011, s. 48–49).

POBYTOVÉ SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO SENIORY V KLATOVECH A OKOLÍ OD ROKU 1918 DO SOUČASNOSTI

Poskytování pobytových sociálních služeb v Klatovech se řídilo a řídí platnou právní úpravou v ČR po roce 1918. Rozsah a kapacita těchto služeb více či méně kopíruje potřeby obyvatel města a přilehlých obcí. V této části textu se zaměřuji na instituce nacházející se přímo ve městě Klatovy či v jeho blízkém okolí (cca 10 km). Na závěr je uveden přehled institucí, nacházející se na území obce Klatovy — obce s rozšířenou působností (po roce 2002).

Péče o seniory na území města a v podstatě na celém území státu probíhala v několika rovinách. Tou první, nejdůležitější a nejrozšířenější, byla nepochybně péče poskytovaná rodinnými příslušníky. Jednalo se o primární zaopatření člena rodiny, až pokud tato péče selhala, byly hledány další zdroje zaopatření v podobě podpory různých spolků, fondů a nadací. Teprve na posledním místě bylo zaopatření poskytované domovskou obcí, prostřednictvím chudinského odboru města.

Péče v rodinách měla různou podobu. Někde stačila pouze ústní domluva, ve většině případů však docházelo k uzavírání smluv při předávání rodinného majetku. Jednalo se o tzv. Smlouvu postupní, kde vlastníci majetku (rodiče) předávali svým potomkům veškerý majetek s definicí toho, jaká péče jim má být ve stáří poskytována.

Mezi další zaopatřovací zdroje, jak je výše uvedeno, patří různé spolky, fondy a nadace. V Klatovech již od roku 1875 úspěšně fungoval Spolek vojenských vysloužilců. Jeho zakladatelé si za svůj cíl vytyčili hlavně charitativní činnost. K této činnosti patřilo poskytování lékařského ošetření členům spolků, podporu v nemoci, vypravování pohřbů, poskytování podpory vdovám a sirotkům zemřelých, nebo ve válce padlých členů (Klatovy 1936, s. 107).

Rovněž zastoupení jednotlivých nadací bylo v Klatovech široké. Jednalo se především o nadace jednotlivých mecenášů, kteří věnovali nebo odkázali svůj majetek obci na charitativní účely. Tyto nadace pak nesly název daného mecenáše (např. Nadace Dr. Antonína Schauera, Aleksandra Egnera, Kateřiny Sechsové, Dr. Drozdy, Anny Frankové a dalších). Správu nad těmito nadacemi vykonával chudinský odbor města (Zápisník chudinského odboru 1934–1948).

Okolní obce zajišťovaly péči o chudé hrazenou z obecních rozpočtů dle vlastních sil. V některých obcích měl chudý vyhrazen byt v obecní pastoušce, někde poskytoval chudinské zaopatření jednotlivců za úhradu ze státní podpory. Příkladem může být poskytování chudinského zaopatření v tajanovském velkostatku. Tam poskytovali péči jedné chudé, která pobírala čtvrtletně 198 Kč státní starobní podpory. Ve statku jí byla vyhrazena jedna místnost a všeobecnou péči zajišťovaly služebné (Jednotlivé případy péče chudinské 1938–1943).

Kvalita poskytované péče byla různá. V obci Tetětice u Klatov občané vydržovali 76ti letého spoluobčana. Chodil od chalupy k chalupě a sousedé mu poskytovali jídlo. Protože k obci Tetětice patřily i další obce (Věckovice, Struhadlo a Koryta), obcházeli nebožák i tyto. Když mu přestaly sloužit nohy, nechával jej tetětický starosta do těchto obcí dovážet. A tak se stalo, že když jednou stařečka přivezli do tetětického velkostatku z Věckovic, aby stařečkovi poskytli přístřeší a obživu tam, dal vypřažený povoz spachtovatel tohoto dvora vyvézt na návés a aniž by někomu něco řekl, nechal

jej tam. Nebožák do druhého dne zmrznul (Šumavan, demokratický list pro zájmy Pošumaví, 7. 12. 1918).

V roce 1919 se nachází na území města Klatovy chudobince, které poskytují přístřeší jak nezaopatřeným důchodcům, tak nemajetným občanům města celkem v 10 nebo 11 budovách města. Dobový tisk popisuje, jakým životem zdejší obyvatelé žili. V budovách byly nejlepší místnosti přidělovány správcům (dozorům) jednotlivých zařízení, obyvatelé, kteří „byli ještě trochu při síle“ vykonávali práci metařů ve městě. *„Ubožáci v šatech rozedraných, špinaví, jsou živým příkladem nedostatečné obecní péče o chudé. Není také divu. Chudému klatovskému příslušníku vykáže se byt, obdrží několik haléřů denně podpory — a to jsou ti nejšťastnější, kteří jsou v celé porci. Ten zchudlý neduživý člověk má sobě: 1) sám upravovati jídlo, 2) sám na sebe práti a zašívati, 3) sám o pořádek ve světnici pečovati. To na těchto lidech vůbec není možno žádati, ať již proto, že jsou ku práci nezpůsobili vůbec, nebo neschopní pro neduhy, které je stihly“* (Šumavan, demokratický list pro zájmy Pošumaví, 5. 4. 1919).

Kniha městského chudobince eviduje přesněji v letech 1912–1926 tyto stavby jako městské chudobince s číslem popisným a se jmenným rejstříkem obyvatel těchto zařízení (Kniha městského chudobince 1912–1926): chudobinec sv. Rocha, č.p. 102/III., 41 osob (budova zbourána v roce 1932), chudobinec „V chaloupce“, č.p. 99/II., 28 osob (budova v současné době ji neexistuje), „Nový chudobinec“, č.p. 75/III., 67 osob, „Na chmelnici“, č.p. 173/I., 14 osob — zrušen k 1.1.1920, „Pazderna“, č.p. 108/III., 28 osob, „U Pinlů“, č.p. 125/II., 10 osob, „Na faře“, č.p. 29/II., 6 osob (v současné době již neexistuje), č.p. 89/III., 19 osob, č. p. 90/III., 26 osob. Ve výčtu jednotlivých budov poskytující péči seniorům je třeba uvést i dům č. p. 6/I. v Pavlíkově ulici, tzv. „Dalkovský dům“. Rada města Klatov se na svém zasedání dne 28.12.1918 usnesla, že v tomto domě zřídí z bývalé nemocnice (čítala celkem 45 lůžek) chorobinec. V roce 1951 byl tento chorobinec přejmenován na domov důchodců (Nemocnice Klatovy 1914–2004). O tomto domě ještě později.

O přijetí do výše jmenovaných institucí rozhodoval chudinský odbor královského města Klatovy na základě žádosti jednotlivých osob, jejich rodinných příslušníků nebo druhé obce, která se současně musela zavázat, že bude kryt náklady spojené s pobytem osoby v chudobinci. Kromě přidělování chudinských bytů měl tento odbor v kompetenci také přidělování chudinských podpor, kontrolu fungování chudobinců a chorobince, poskytování příspěvků do jiných zařízení (např. Jedličkův ústav) apod. (Zápisník chudinského odboru 23. 7. 1925–1934).

O fungování výše uvedených chudobinců se nedochovalo mnoho informací. Nejvíce archiválií je spjata s budovami chudobince a kaplí u sv. Rocha.

CHUDOBINEC SV. ROCHA

Chudobinec sv. Rocha má v Klatovech bezesporu nejdlejší tradici. Jeho počátek je datován do roku 1289, kdy se Konrád z Pomuku zavazuje založit u města Klatov špitál, „kam budou přijímáni chudí a nemocní, kde budou kdykoli opatrováni a kde jim budou prokazovány i jiné skutky milosrdenství.“ Na jeho financování věnuje Konrád z Pomuku dvůr na předměstí, jehož součástí byl i pivovar, 300 ovcí, 6 koní, 8 krav, zahrada na předměstí, masný krám ve městě, mlýn v Tajanově a další pastviny a lesy. Zakladatel se zavázal, že vstoupí do řádu křížovníků s červenou hvězdou a složí ře-

holní sliby. Král Václav II. založení špitálu svatého Rocha stvrdil vydáním potvrzujících listin o jeho založení (Tejček, 4/2006, str. 53).

Řádu křížovníků s červenou hvězdou připadala správa tohoto zařízení do doby, než se této správy ujalo město (první polovina 19. stol.) a městská rada rozhodovala o přijetí jednotlivých žadatelů. Jestliže se podařilo žadatele do chudobince umístit, měl jistotu doživotního zaopatření. Kritériem byla nemožnost se o sebe postarat, či být zaopatřen příbuznými, nebo zaplacení vložného poplatku. Nařízení z roku 1897 přikazuje v chudobincích a ve starém gymnáziu ubytování po jednom obecním zřízení, který bude mít v domě dozor nad udržováním pořádku. Toto opatření bylo výsledkem prohlídky městských chudobinců a z ní vyplývajícího rozhodnutí odstranit zjištěné nepřístojnosti (Tejček 4/2006, s. 80–82). Kontroly v městských chudobincích probíhaly za účasti policejního revizora a městského lékaře. Městský lékař měl také povinnost provádět pravidelné ordinace v městských chudobincích (Kniha ordinace pro chudé 1921–1923).

O konkrétním životě obyvatel chudobince se nám nedochovalo příliš mnoho informací. Jisté však je, že z rozhodnutí městské rady byl v roce 1931 chudobinec zrušen a v říjnu 1932 budova zbořena. Chudí od Sv. Rocha byli přestěhováni do upravených místností v Pazderně (Tejček 4/2006, s. 83).

DALKOVSKÝ DŮM, POZDĚJI DOMOV DŮCHODCŮ, PAVLÍKOVA 6/I.

28. 12. 1918 se městská rada rozhodla, že bude v tomto domě zřízen chorobinec, který byl provozován pod různými názvy (chorobinec, městský chudobinec) nepřetržitě do roku 1951, kdy došlo k přejmenování na domov důchodců a pod tímto názvem fungoval až do roku 1998 (Nemocnice Klatovy 1914–2004), kdy byl oficiálně zrušen, obyvatelé přestěhováni do jiného zařízení a objekt, nacházející se v havarijním stavu vrácen městskému úřadu.

V archiváliích Státního okresního archívu v Klatovech lze nalézt popis života v tomto zařízení z 25. 2. 1939: obyvatelé tohoto zařízení žijí v prostorných, světlých místnostech — v jedné místnosti 5–6 chovanců. K dispozici mají železné lůžko se slamníkem, ošacení dle potřeby (nebo své či si vyžebrají). Strava je zajišťována v tomto rozsahu: ráno 1/3 l kávy a krajíc chleba (20 dkg), obědy: pondělí — kyselá polévka, masné brambory a 1 vuřt, úterý — krupicová polévka a krupičná kaše, středa — buchta s nádivkou a rýžová polévka, čtvrtek — 2 polovice knedlíku, různá omáčka, kousek hovězího a masovou polévku, pátek — rýžová polévka, buchta, sobota — jitrnice, nebo jelito, jaternicová polévka, neděle — 2 polovice knedlíku se zelím a vepřovým masem a masová polévka. Odpoledne pravidelně každý den bílá káva s chlebem. Večeře každý den bramborová polévka, v neděli bílá káva s chlebem. Jídlo je podáváno v přiměřeném množství, pro menší jedlíky dostačující. Většina chovanců je spokojená, pouze někteří rebelové stále na vše hubují. Úhradu za pobyt stravu chovanci platí ve výši 125,- Kč/měs. (Jednotlivé případy péče chudinské 1938–1943).

Správou objektu byl pověřen jeden zaměstnanec, který prováděl pravidelné vyúčtování předkládané městské radě. I přes špatný stavební stav budovy zde do konce II. světové války žilo průměrně 40 obyvatel.

V roce 1947 proběhla adaptace budovy. Rozsáhlé opravy vnitřku budovy zajistil MěstNV. Vzniklo tak šest místností pro 25 chovanců. Od roku 1956 byl objekt v ma-

jetku ONV — odboru sociálních věcí a zdravotnictví, které v roce 1979 zřídilo pro správu svých sociálních institucí rozpočtovou organizaci — Okresní ústav sociálních služeb v Klatovech (OÚSS). Dále pokračovalo zlepšování podmínek bydlení (vytápění akumulacími kamny, zmenšení obývacích prostor, zavedení signalizačního zařízení do všech pokojů) (Kronika města Klatovy 1986, s. 132). OÚSS nahradila od 1. 1. 1994 následnická organizace Městský ústav sociálních služeb, která přebrala veškerá práva a povinnosti týkající se zajišťování ekonomického a technického zařízení a organizace komplexní péče o obyvatele a pečovatelské služby. Neudržitelný havarijný stav budovy a nevyhovující hygienické podmínky donutily městské radní, aby tuto situaci řešili.

Po několikaletém hledání vhodného objektu byla nakonec zvolena varianta zřízení nového domova důchodců v objektu Domova — penzionu pro důchodce v Podhůrecké ulici 815/III., Klatovy. Tam také došlo v říjnu 1998 k přestěhování všech 28 obyvatel Domova důchodců v Pavlíkově ulici v Klatovech. Budova byla vyklizena a k 31. 10. 1998 vrácena městu. Tím se uzavírá historie i tohoto domu, coby poskytovatele sociálních služeb.

DOMOV DŮCHODCŮ ÚJEZDEC, DNES DOMOV PRO SENIORY ÚJEZDEC

Další pobytovou sociální službou pro seniory, která je poskytována do dnešních dnů, je v objektu nacházejícím se asi 5 km od Klatov — v Újezdci č. p. 1, v katastru obce Mochtín. Hlavní budova dnešního domova pro seniory je původní.

V září 1955 převzal budovu ONV Klatovy — odbor sociálních věcí a zdravotnictví, který zde zřídil domov důchodců, kde našel svůj domov na počátku roku 1956 prvních 19 obyvatel. V závěru roku se počet obyvatel zvýšil na 68. Správa domova se starala o všestranný pořádek. *„Všichni tam ubytovaní mají zpříjemněné stáří tímto významným sociálním zařízením, které dokazuje velkou péči našeho státu o občanstvo“* (Kronika města Klatovy 1986, s. 132).

V roce 1973 dosahovala kapacita domova úctyhodných 185 lůžek. O obyvatele pečovaly řádové sestry (převážně slovenské národnosti) a civilní zdravotní sestry (Kronika obcí MNV Mochtín 1973–1989, s. 10).

V roce 1978 eviduje Kronika obce Mochtín v ÚSP Domově důchodců v Újezdci celkem 43 zaměstnanců — repertoár pracovních pozic čítal tato zařazení: zdravotnice, střední zdravotnické pracovnice, nižší zdravotnické pracovnice, pomocné zdravotnické pracovnice, administrativu, pracovnice ve stravovacím provozu, manuální pracovnice a řádové sestry. Pro zlepšení hospodářské situace v ústavu chovali 10 ks prasat a 58 slepic (Kronika obcí MNV Mochtín 1973–1989, s. 77).

Později musely řádové sestry ústav opustit. Od svého vzniku byl ústav ve správě ONV Klatovy, až do 31. 12. 1993. 1. 1. 1994 převzal zařízení pod svou správou Městský ústav sociálních služeb Klatovy, který ho spravuje do současnosti. V novodobé historii prošel celý objekt rozsáhlou přestavbou a dostavbou. Díky úpravám došlo ke zlepšení podmínek života obyvatel tohoto zařízení. V současnosti je kapacita tohoto zařízení 79 lůžek (Průvodce sociálními a doprovodnými službami na Klatovsku 2011, s. 33).

DŮM S PEČOVATELSKOU SLUŽBOU TZV. „EROPLÁN“, MASARYKOVA UL. Č.P 391-393/III., DNES DŮM ZVLÁŠTNÍHO URČENÍ

V roce 1977 zřídil MěstNV Klatovy (později v kompetenci Okresního ústavu sociálních služeb v Klatovech) další pobytovou službu pro seniory, a to v objektech č.p. 391-393/III., dům s pečovatelskou službou. V roce 1983 bylo pečováno celkem o 25 osob v samostatných garsonkách s lokálním vytápěním. Péče byla poskytována individuálně podle potřeb a zdravotního stavu pečovaného. Kromě bydlicích v tomto objektu se zaměstnankyně pečovatelské služby (1 zdravotní sestra, 3 pečovatelky z povolání a 11 dobrovolných v roce 1983) staraly ještě o 108 starých občanů ve městě. Péče se v obou případech soustředila na úklid, donášku jídla nebo prádla, zajišťování osobní hygieny, zajištění léků, nebo lékařského ošetření (Kronika města Klatovy 1983, s. 128).

V závěru roku 1983 došlo k rozšíření počtu bytových jednotek na počet 43. Péči poskytovala pečovatelská služba pouze ve všedních dnech (Kronika města Klatovy 1984, s. 122).

Objekty celého zařízení jsou od svého počátku v držení města Klatovy. Od roku 2007 je celé zařízení nazýváno Dům s byty zvláštního určení a jeho zřizovatelem je Město Klatovy. Pobyt obyvatel je zde založen na základě uzavřené nájemní smlouvy se Správou nemovitostí Klatovy, s.r.o., která je správcem celého objektu. O umístění vede evidenci žadatelů Městský úřad Klatovy a o přidělení bytu rozhoduje rada města (Průvodce sociálními a doprovodnými službami na Klatovsku 2011, s. 37).

DOMOV – PENZION PRO SENIORY, PODHŮRECKÁ 815/III. A 832/III., KLATOVY, DNES: DOMOV PRO SENIORY A DŮM S BYTY ZVLÁŠTNÍHO URČENÍ

Domov — penzion pro důchodce je z pohledu vývoje sociálních služeb jedním z nejmladších typů pobytových služeb pro seniory, v dnešních dnech již paradoxně neexistující. Tento typ služby upravuje Vyhláška MPSV č. 182/1991 Sb. (viz výše). Zákonem č. 108/2006 Sb. je tento typ služeb k 1. 1. 2007 zrušen. Služba byla určena občanům, kteří dosáhli věku rozhodného pro přiznání starobního důchodu, a pro občany, kteří byli plně invalidní a jejichž zdravotní stav byl takový, že umožňoval vést poměrně samostatný život ve vhodných podmínkách. V Klatovech byl domov — penzion pro důchodce vystavěn ve dvou etapách. První budova č. p. 815/III. osmipodlažního panelákového typu byla předána Okresnímu ústavu sociálních služeb k užívání v roce 1991. Ještě v tomto roce se stěhovali první obyvatelé tohoto domova do plně vybavených garsoniér (kuchyňská linka, vestavěné skříně, WC, koupelna) a 7 manželských párů do dvoupokojových bytů. V roce 1993 následovala etapa druhá — předání stavebně totožné budovy č. p. 832/III. V roce 1994 přešla správa obou objektů pod Městský ústav sociálních služeb v Klatovech. Péči o klienty obou budov zajišťoval společný tým zaměstnanců, tvořený z vedoucích, sociální pracovníce (od roku 1997, do té doby funkci sociální pracovníce vykonávala vrchní sestra), vrchní sestry, z pečovatelek, zaměstnankyň kuchyňského provozu, prádelny, z vrátných a z jednoho údržbáře. Každou z obou budov později v souvislosti s novým zákonem o sociálních službách potkal jiný osud.

Budova č.p. 815/III. — v roce 1997 reagovala rada města na potřebu zvýšení počtu míst v domově důchodců a odsouhlasila na svém zasedání přestavbu dvou pater

této budovy na domov důchodců. Stavební úpravy spočívaly zejména ve vybudování bezbariérového zázemí (koupelny, WC). V závěru tohoto roku byla přestavba dokončena a od 1. 1. 1998 svoji činnost ve městě zahájil druhý domov důchodců. Kapacitu měl 33 lůžek, která byla obsazována zejména obyvateli domova — penzionu pro důchodce, kteří s ohledem na svůj zdravotní stav potřebovali komplexnější péči.

Havarijní stav objektu Domova důchodců v Pavlíkové ulici nutil klatovské radní k hledání vhodného objektu pro klienty tohoto domova. Po marném hledání jiných objektů — v Běhařově, penzionu Na Rozhrání, bývalé vojenské nemocnici padla volba na budovu bývalých kasáren v Plánické ulici (Mundlová, 2. 5. 1997, s. 3).

Nakonec ani tato volba nebyla úspěšná a městská rada nakonec rozhodla o rozšíření nového Domova důchodců v Podhůrecké ulici o další dvě patra. Stavební úpravy se týkaly tentokrát i některých pokojů, kdy se vybouráním bytového jádra zvětšily pokoje z jednolůžkových garsoniér na dvoulůžkové pokoje. Tím se zvýšila kapacita celého domova na 72 lůžek. V září se tak do nového domova mohlo přestěhovat 28 obyvatel DD v Pavlíkové ulici (viz výše). Přejít na režim domova důchodců dovršil zákon č. 108/2006 Sb., který zrušením penzionů — domovů pro důchodce rozhodování o dalším zvyšování kapacity domova. Celý objekt byl v souladu s novým zákonem přejmenován na domov pro seniory. Současná kapacita domova je 126 klientů, o které pečuje celkem 64 zaměstnanců.

Budova č. p. 832/III. — fungovala jako domov — penzion pro důchodce celkem 13 let — od svého zřízení v roce 1993 do 31. 12. 2006. I zde bylo nutné rozhodnout, jak se službou naložit, aby co nejvíce odpovídala potřebám dosavadních uživatelů. Proto rada města rozhodla o převedení této služby na dům s byty zvláštního určení od 1. 1. 2007. Správu objektu (stejně jako v tzv. „Eropánu“) vykonává Správa nemovitostí Klatovy, s.r.o. Žádosti eviduje Městský úřad a o přidělení bytu rozhoduje rada města (Průvodce sociálními a doprovodnými službami na Klatovsku 2011, s. 37).

DOMOV POKOJNÉHO STÁŘÍ NAŠÍ PANÍ, VÁCLAVSKÁ Č. P. 12/I.

Domov pokojného stáří je nejmladší pobytovou institucí pro seniory, nacházející se na území města Klatovy. Jejím zřizovatelem je Oblastní charita Klatovy, resp. Biskupství plzeňské. Počátky tohoto domova spadají do roku 2004, kdy probíhaly stavební úpravy ve Václavské ulici na budovách č. p. 12 a 13. Obě budovy patřily do majetku Kongregace školských sester, která tyto objekty propůjčila Oblastní charitě v Klatovech na dobu padesáti let s tím, že zde bude vybudováno sociálně potřebné zařízení. K historii těchto objektů snad jen tolik, že v minulosti zde byla klášterní škola, ale v padesátých letech připadly budovy do majetku města. To zde později provozovalo mateřskou školu. V souvislosti s dobrou polohou v centru města s velkou zahradou, byla tato škola velmi oblíbená. Tento faktor hrál významnou roli i v rozhodování, jakým způsobem objekty využít v současnosti (Domov pro seniory už na Vánoce?, 11. 2. 2004). Svoji činnost domov zahájil 1. 2. 2005. Základní ideou tohoto zařízení je kromě poskytování komplexní péči jak po stránce fyzické a psychické, tak po stránce duchovní (Výroční práva 2005).

DALŠÍ POBYTOVÉ ZAŘÍZENÍ PRO SENIORY NA ÚZEMÍ OBCE KLATOVY – OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ, POSKYTUJÍCÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBY V SOUČASNOSTI

Ke kompletaci všech současných pobytových sociálních služeb, které se nacházejí v katastru obce s rozšířenou působností, chybí do výčtu uvést pouze 3 sociální služby (Průvodce sociálními a doprovodnými službami na Klatovsku 2011, str. 38–40):

- Dům s pečovatelskou službou Švihov. Jedná se o zařízení města Švihov s kapacitou 10 lůžek v deseti malometrážních bytech. Péče je poskytována formou pečovatelské služby.
- Dům s pečovatelskou službou Měčín. Zřizovatelem je Město Měčín. Kapacita zařízení je 11 lůžek v deseti bytových jednotkách. Péče je poskytována formou pečovatelské služby.
- Dům s pečovatelskou službou Červené Poříčí. Zřizovatelem služby je Obec Červené Poříčí, její kapacita je 7 bytových jednotek. Péče je poskytována formou pečovatelské služby.

ZÁVĚR

Z archivních materiálů je patrné, péče o seniory na území města Klatovy byla převážně v kompetenci rodin, případně na samotné obci. Církev se v období před II. světovou válkou specializovala spíše na péči o mládež a sirotky. Žádné pobytové zařízení v Klatovech neprovozovala či nefinancovala. Do této oblasti se zapojila až v roce 2005, zřízením Domova pokojného stáří Naší Paní. Zajímavostí je poměrně vysoký počet objektů na počátku sledovaného období, které postupně zanikaly, či byly demolovány až do roku 1956, kdy v podstatě fungovaly pouze dva domovy důchodců, a to v Pavlíkově ulici a v Újezdci. V současnosti jsou na území města a jeho okolí celkem 3 domovy pro seniory, 2 domy se zvláštním určením (nabízející pečovatelskou službu), 3 domy s pečovatelskou službou mimo město Klatovy. Na dalších výzkumnících je, aby zjišťovali, zda je tato kapacita dostatečná, či odpovídá současné demografické situaci a potřebnosti.

LITERATURA

ČÁMSKÝ, P. 2011. <i>Sociální služby v ČR v teorii a praxi</i>. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0027-7. Klatovy. 1936. Praha: Národohospodářská propagace Československa. KODYMOVÁ, P. 2007. Sociální práce do druhé světové války. In Matoušek, O. 2007. <i>Základy sociální práce</i>. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0211-0.	KOLDINSKÁ, K. 2011. Legislativní zakotvení sociálních služeb. In Matoušek, O. 2011. <i>Sociální služby</i>. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0041-3. MATOUŠEK, O. 2011. <i>Sociální služby</i>. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0041-3. TEJČEK, M. 2006. Klatovský špitál a špitálský dům u Sv. Rocha. In: Sborník prací z historie a dějin umění 4/2006, Klatovy: Galerie

Klatovy — Klenová, Historická společnost Klatovy.

TOMEŠ, I. 2001. *Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub. ISBN 80-86484-00-9.

ARCHIVNÍ A DALŠÍ ZDROJE

Jednotlivé případy péče chudinské 1938–1943. Státní okresní archiv Klatovy, č. inv. 1279.
 Kniha městského chudobince 1912–1926. Státní okresní archiv Klatovy, K 1301.
 Kniha ordinace pro chudé 1921–1923. Státní okresní archiv Klatovy, K 1302.
 MUNDLOVÁ, V., 1997. Obyvatelé klatovského Domova důchodců mají naději. *Týdeník Klatovska*, 2. 5. 1997.
 Nemocnice Klatovy 1914–2004, Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, B 4039 Kl.

Průvodce sociálními a doprovodnými službami na Klatovsku. Město Klatovy 2011.
 Šumavan, demokratický list pro zájmy Pošumaví, roč. 50, č. 7 ze dne 7. 12. 1918,
 Šumavan, demokratický list pro zájmy Pošumaví, roč. 50, č. 27 ze dne 5. 4. 1919.
 Výroční zpráva 2005. Oblastní charita Klatovy. Zápisník chudinského odboru 23. 7. 1925 — 1934, Státní okresní archiv Klatovy, K 1170.
 Zápisník chudinského odboru 1934–1948, Státní okresní archiv, K 1171.

KRONIKY

Kronika města Klatovy 1983, Státní okresní archiv Klatovy.
 Kronika města Klatovy 1984, Státní okresní archiv Klatovy.
 Kronika města Klatovy 1986, Státní okresní archiv Klatovy.

Kronika obcí MNV Mochtín 1973–1989. Obecní úřad Mochtín.
 Pamětní kniha Obce Mochtín 1948–1959. Obecní úřad Mochtín.

LEGISLATIVA

Zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení. In: Sběrka zákonů. 18. 12. 1956, ročník 1956, částka 30.
 Zákon č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení. In: Sběrka zákonů. 15. 6. 1964, ročník 1964, částka 44.
 Zákon č. 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení. In: Sběrka zákonů. 14. 11. 1975, ročník 1975, částka 28.
 Zákon č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení. In: Sběrka zákonů. 16. 6. 1988, ročník 1988, částka 21.
 Vyhláška MPSV ČR č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení

a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení. In: Sběrka zákonů. 27. 5. 1991, ročník 1991, částka 37.
 Vyhláška MPSV ČR č. 82/1993 Sb., o úhradách za pobyt v zařízeních sociální péče. In: Sběrka zákonů. 26. 2. 1993, ročník 1993, částka 23.
 Vyhláška MPSV ČR č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. In: Sběrka zákonů. 15. 11. 2006, ročník 2006.